

ההפטרה למנחת כפור מתוך ספר ההפטרות בהוצאת תורה קדומה עם פירוש

חדש, מדרשי תימן והוא לקט מתוך כתבי יד עתיקים שרואה אור עולם לראשונה

בהוצאה זו שנערכה ע"י תלמיד חכם בר אוריין הרב יואב פינחס הלוי יע"ו. אבי"ר.

למנחת כפור

בתרי עשר יונה



ג. באה תרשיש. תיבת באה מלרע, כי הוא לשון הוזה, והמטעים בב"י היו שינוי משמעות, וחזור: ה. ויזעקו. הוי"ו געני. יפ"ה:

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יוֹנָה בֶן־אָמִתַּי לֵאמֹר: וַהֲנֶה פֶתַח נְבוּאָה מִן קֶדֶם יָמַי עִם יוֹנָה בֶר אָמִתַּי לְמִימְרֵי: כִּי קָוַם לְךָ אֶל־נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדֹלָה וְקָרָא עָלֶיהָ כִּי־עָלִיתָ רַעְתָּם לְפָנָי: קוּם. אִיזִיל לְנִינְוֵה. קִרְפָּא רַבְתָּא וְאַתְנַבִּי עָלֶיהָ אַרְי סְלִיקַת בִּישְׁתְּהוֹן לְקִדְמַי: ג וַיִּקְּם יוֹנָה לְבָרַח תַּרְשִׁישָׁה מִלְפָּנָי יְהוָה וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצֵא אֹנִיָּה וּבָאָה תַרְשִׁישׁ וַיֵּתֵן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לָבוֹא עִמָּהֶם תַרְשִׁישָׁה מִלְפָּנָי יְהוָה: וְקָם יוֹנָה לְמַעַרְק לְיָמָא. מִן קֶדֶם דִּיתְנַבִּי בְשָׂמָא דִּינִי. וּנְחַת לְיָפוֹ. וְאַשְׁכַּח אֶלְפָּא דְאַזְלָא בְיָמָא. וַיְהִיב אַגְרָה. וּנְחַת בָּהּ לְמִיזֵל עִמָּהוֹן בְּיָמָא מִן קֶדֶם דִּיתְנַבִּי בְשָׂמָא דִּינִי: ה וַיְהִי הַטִּיל רֹחַ־גְּדֹלָה אֶל־הַיָּם וַיְהִי סַעַר־גְּדֹל בַּיָּם וְהָאֹנִיָּה חֲשָׁבָה לְהִשָּׁבֵר: וַיִּנִּי אַרְיִים רֹחַ רַב עַל יָמָא. וַהֲנֶה נַחְשׁוֹל רַב בְּיָמָא. וְאַלְפָּא בְּעֵינָא לְאַתְבְּרָא: ה וַיִּירָאוּ הַמַּלְאָכִים וַיִּזְעַקוּ אִישׁ אֶל־אֱלֹהָיו וַיִּטְלוּ אֶת־הַכִּלִּים אֲשֶׁר בָּאֹנִיָּה אֶל־הַיָּם לְהַקֵּל מִעֲלֵיהֶם וַיּוֹנָה יָרַד אֶל־רַבְתֵּי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיֵּרְדֻם: וּדְחִילוֹ סַפְנֵיָא. וּבַעֲזוֹ גִבֵּר מִדְּחַלְתֵּיהֶּ וַחֲזוּ אַרְיִי לִית בְּהוֹן צְרוּךְ. וּרְמוּ יָת מְנַיָּא דְבַאֲלָפָא לְיָמָא. לְאַקְלָא מְנַהוֹן. וַיּוֹנָה. נַחַת לְאַרְעִית שַׂדָּא דְבַאֲלָפָא וּשְׁכִיב וּדְמוּךְ:

מדרשי תימן

א. בן אמיתי. זו אמו שנקראה אמיתי, מפני שהאמינה בתחיית המתים: ד. והוה נחשול רב. פיר. נחשול הים, הו אצטראבה, וכדאלך קו הים סוער, ורוח סערה. כל דאלך אצטראב פי אלחרכה [=פיר. נחשול הים, הוא התחבטות גליו, וכן מה שנא' הים סוער, ורוח סערה. כל זה הוא חבטת התנועה]: ה. וייראו המלחים. לם סמיו מדברי אלספינה מלחים, יעני אן כמא לא בד מן אלמלח פי אלטעאם, כדאלך לא בד לאלמרכב מן מדבר [=למה נקראו מנהיגי הספינה מלחים, שכשם שאי אפשר למאכל בלא מלח, כך אי אפשר לספינה בלא מנהיג]: ויטילו את הכלים אל הים להקל מעליהם. יעני אנהם דלו אלתקאלאת והי אלמראסי, והי מן חדיד ורצאן. וקיל אנה יעני בדאלך אנהם רפצו מעבודאתהם וטרחו בהא אלבחר והי אלכלים. ולם סמייט עז כלים, מפני שהיא מביאה על עובדיה כלייה [=ר"ל ששלשלו את הדברים הכבדים שהם העוגנים העשויים מברזל ועופרת. וי"א שהכוונה בזה שהם נטשו את אלהותם וורקום אל הים, והם הכלים. ולמה נקראה ע"ז כלים, מפני שהיא מביאה על עובדיה כלייה]: וישכב וירדם. אל תקרא וירדם אלא וירא אדם, יעני אן יונה נצר אדם הראשון במראה הנבואה, ואנה קאל לה יא יונה, מא באלך תהרב מן אלרחמאן. אנא אול מן הרב פמא אנתפעת בשי, כקו פי אלתורה ויתחבא האדם, אד כל אלעאלם פי מלכה תעאלי [=אל תקרא וירדם אלא וירא אדם, כלומר שיונה ראה את אדם הראשון במראה הנבואה, והוא אמר לו, יונה, מה לך כי תברח מהבורא, אני הראשון שברח ולא הועיל לי כלל, כמ"ש בתורה ויתחבא האדם (נל"ג ג), כי כל העולם שלו יתעלה]:

[ח. ויאמרו אליו. תיבת אליו בזוף קטן לא בפשטא, ובקצת ספרים נפל שיבוש, ודלמא סרכא דפס' יא אטעינהו. יפ"ה]:

וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֹבֶל וַיֹּאמֶר לוֹ מִהֶלֶךְ
נִרְדָּם קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ אוֹלֵי יְתַעַשְׂתָּ

הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֹאבְדֵר: וקריב לוֹתִיָּהּ רב ספניא. וְאָמַר לִיָּהּ מָא אַת דְּמוֹךְ.
קוּם צְלִי קְדָם אֱלֹהֵךְ. מָאֵם. יתרחם מן קְדָם נִי אֶלְנָא וְלֹא נִיבְדֵ: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־רֵעֵהוּ לְכוּ וְנִפְלְיָה גְזֻרְלוֹת וְנִדְרְעָה בְּשַׁלְמֵי הָרַעָה הַזֹּאת לָנוּ
וַיִּפְלוּ גְזֻרְלוֹת וַיִּפֹּל הַגְּזֻרִל עַל־יוֹנָה: וְאָמְרוּ גְבַר לְחִבְרִיָּה. אִיתוּ וְנִרְמִי
עַדבִּין. וְנִדְעֵ. בְּדִיל מִן. בְּשַׁתָּא הָדָא לְנָא. ורמון עַדבִּין אֶלְנָא וְנִפֹּל עַדבָּא עַל יוֹנָה:
ה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הַגִּיד־הֲנָא לָנוּ בְּאִשְׁרֵי לְמִי־הָרַעָה הַזֹּאת לָנוּ
מִהַמְּלֶאכֶתֶךָ וּמֵאֵין תְּבוּא מַה אֶרְצֶךָ וְאִי־מוֹזָה עִם אַתָּה:
וְאָמְרוּ לִיָּהּ. חוּי כְּעַן לְנָא. בְּדִיל מִן בְּשַׁתָּא הָדָא לְנָא. מָא עֲבִידְתָּךְ וּמִנָּן אַת אֲתִי.
אִידָא הִיא מְדִינְתָךְ וְאִי מִדִּין עֲמָא אַת: ט וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֲבָרִי אֲנֹכִי וְאַת־
יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲנִי יֵרָא אֲשֶׁר־עָשָׂה אֶת־הַיָּם וְאַת־הִי־יִבְשָׁה:
וְאָמַר לְהוֹן יְהוּדָאָה אֲנָא. וּמִן קְדָם נִי. אֱלֹהָ דְשַׁמְיָא אֲנָא דְחִיל אֶלְנָא דְעַבְדֵּי יָת יִמָּא
וְיָת יִבְשַׁתָּא: י וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוּלָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מִהֶ-
זֹאת עָשִׂיתָ כִּי־רָעִי הָאֲנָשִׁים כִּי־מִלְפָּנֶיךָ יְהוָה הוּא בֵרַח כִּי
הַגִּיד לָהֶם: ודחילו גְּבַרְיָא דְחִלָּא רַבָּא. וְאָמְרוּ לִיָּהּ מָא דָּא עֲבַדְתָּא. אָרִי יְדַעוּ
גְּבַרְיָא. אָרִי מִן קְדָם דִּיתְנַבִּי בְּשַׁמָּא דִּנְיָ הוּא עָרִיק אֶלְנָא חוּי לְהוֹן: יא וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו מִהֶנְעָשָׂה לָךְ וַיִּשְׁתַּכּ הַיָּם מֵעַלְיָנוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסֹעֵר:
וְאָמְרוּ לִיָּהּ מָא נְעַבִּיד לָךְ. וַיִּנְחַח יִמָּא מִנְּנָא אֶלְנָא אֲזִיל וְנַחְשׁוּלִיָּה תַקְיָרָה:

ביאור המילות

מדרשי תימן

(1) רב החובל. שר מנהיגי הספינה. כי רב הוא שר, וכן ורבי המלך (ימיה מל). ומנהיגי הספינה יקראו חובלים, על כי מושכים בחבליו והולך להפנותה מול הרוח, וכן המה חובלין (מקאל כז): אולי. עניינו כמו שמא:

ח. מה מלאכתך. יעני מא דינה, ומא מעבודה, ומן אי קום, ואי מדינה הו [=ר"ל מהי דתו, ומהי אלהותו, ומאיזה עם, ומאיזו עיר הוא]: ט. ואת יי אלהי השמים אני ירא. שהד עלי נפסה אנה ירא אלהים [=העיד על עצמו שהוא ירא אלהים]: י. ויראו האנשים. יעני דכל פי קלובתם אלכוף מן אללה, למא אכברתם בהרובה וקצייתת, ולם ינפעה אלא ענאיה' אללה תעאלי ורחמתה [=כלומר נכנסה בליבם יראת ה', בגלל שסיפר להם על בריחתו ומעשהו, ושלא תועיל לו אלא השגחת ה' יתעלה ורחמיו]:

יב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׂאוּנִי וְהִטִּילֵנִי אֶל־הַיָּם
 וַיִּשְׁתַּק הַיָּם מֵעַלְיֶכֶם כִּי יוֹדַע אֲנִי כִּי בְשִׁלִּי
 הִפְעַר הַגְּדֹל הַזֶּה עֲלֵיכֶם: וַאֲמַר לְהוֹן. סְבוּנִי וּרְמוּנִי
 לְיָמָא. וַיִּנְחַ יָמָא מִצְכוֹן. אָרִי יָדַע אָנָּא. אָרִי בְדִילִי. נַחְשׁוּלָא
 רַבָּא. הַדִּין עֲלֵיכוֹן: יד וַיַּחֲתְרוּ הָאֲנָשִׁים לְהָשִׁיב
 אֶל־הַיִּבְשָׁה וְלֹא יָכְלוּ כִּי הָיָם הוֹלֵךְ וְסֹעֵר
 עֲלֵיהֶם: וְשִׁטִּין גְּבַרְיָא. לְאַתְבָּא. לְיִבְשַׁתָּא וְלֹא יָכִילוּ. אָרִי
 יָמָא אַזִּיל וְנַחְשׁוּלִיָּה תַקִּיף עֲלֵיהוֹן: יז וַיִּקְרְאוּ אֶל־יְהוָה
 וַיֹּאמְרוּ אָנֹּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נִאֲבָרְהָ בְּנִפְשׁ הָאִישׁ הַזֶּה וְאַל־תִּתֵּן
 עָלֵינוּ דָּם נִקְיָא כִּי־אַתָּה יְהוָה כַּאֲשֶׁר חָפַצְתָּ עֲשִׂיתָ: וְצִלְיָאוּ קָדָם
 יי וַאֲמְרוּ. קַבִּיל בְּעוֹתָנָא יְיָ לָא כְעַן גִּיבַד. פְּחוּבַת נַפְשִׁיָּה דְגְבַרְא הַדִּין. וְלֹא תַתִּין
 עֲלֵנָא חוּבַת דָּם זַפִּי. אָרִי אַתְּ יְיָ. פְּמָא דְרַעְוָא קְדָמְךָ עֲבַדְתָּא: טו וַיִּשְׂאוּ אֶת־
 יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל־הַיָּם וַיַּעֲמֵד הַיָּם מוֹעֲפּוֹ: וּנְסִיבוּ יַת יוֹנָה. וּרְמוּנִי
 לְיָמָא. וְנַח יָמָא מִנַּחְשׁוּלִיָּה: טז וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יְרֵאָה גְדֹלָה אֶת־יְהוָה
 וַיִּזְבְּחוּ־זִבְחַ לַיהוָה וַיִּדְרוּ גְדָרִים: וּדְחִילוּ גְבַרְיָא. דַּחְלָא רַבָּא מִן קָדָם יְיָ.
 וַאֲמְרוּ לְדַבְחָא דִּיבַח קָדָם יְיָ. וְנִדְרוּ גְדָרִין: יז וַיִּמָּן יְהוָה דָּג גְּדוֹל לְבַלְעַ
 אֶת־יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בְּמִעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת:

[יג. להשיב. בתביר לא במארכה
 בכל ס"י המדוייקים, וכ"ה בכתר
 בן אשר, ועוד. ובספר ההפטריות
 מהד' יל"ן ובקצת נוס' נפל שיבוש
 וכתבוה במארכה וזה לא יתכן לפי
 חוקי הטעמים, שהרי תיבת היבשה
 באה בטפחא, ולעולם לא תבוא
 טפחא אחר רביע זולת במקום אחד
 ביחזקאל ס"י יד, כמבואר במחברת
 התיגאן הערבית פרק י"ב ד"ה וזהו
 יפ"ה]: יד. אנה. מלרע בכל
 התיגאן גם בירושלמיים, וכולהו
 שארא. וכן הוא כפי הדקדוק,
 וכ"כ בעל מקנה אברהם, ועיין
 ערוגת הבשם: [טז. ויזבחו-
 זבחה. הוי"ד געני: וידרו. הוי"ז געני,
 בכל ספרי תימן. יפ"ה]:

מדרשי תימן

טז. וייראו האנשים יראה גדולה את יי. קו איצא מרה
 תאניה וייראו האנשים את יי, יעני אנהם תאבו מן דנובהם
 וכפרו במעבודאתהם וטרחהוהא, ואמנו באללה תע ותגיריו,
 ודכלו פי שריעה' יונה ואקרו באללה ובאלענאיה ואלנבווה
 ואלשריעה וכאפוח תע, והם גירי הצדק אלמלכוורין פי
 אלצלאה [= מה שאמר פעם שנייה וייראו האנשים את יי, ר"ל ששבו
 מחטאיהם וכפרו באלהותם והשליכוים, והאמינו בה' יתעלה ונתגיריו,
 ונכנסו לדת יונה והודו בה' ובהשגחה ובנבואה ובתורה ויראו ממנו
 ויזבחו זבחי ויידרו גדרין: יז. וימן יי דג גדול. יעני אנה מעד
 מכלוק [=ר"ל שהיה מיועד ונברא] מששת ימי בראשית לבלע את יונה:

ביאור המילות

(יב) שאוני. ענין לקיסה: והטילוני. ענין השלכה: בשלי.
 בעזרי: (יג) ויחתרו. ענין חפירה, וכן אם יחטרו בשאול
 (עמוס ט), ור"ל השיטו במשטות צמוך היס, ונדמה כאלו
 חופרים ציס: (יד) אנה. ענין בקשה, כמו אנא יי' הושיעה נא
 (תלים קיט): (טז) ויעמוד. ענין שתיקה, כמו עמדו לא ענו עוד
 (איוב לב): מועפּו. ענין קפץ, כמו זעף יי' אשא (מכה ז), ועל
 הרעשת הגלים יאמר, שנראה אז כאלו היס כועס ומתקפץ:
 (יז) וימן. ענין הזמנה, כמו וימן להם המלך (דניאל א):
 יתעלה, והם גירי הצדק הנזכרים בתפלה]: ויזבחו זבח ליי. יעני אכתתנו [=כלומר נימולן]: יז. וימן יי דג גדול. יעני אנה מעד
 מכלוק [=ר"ל שהיה מיועד ונברא] מששת ימי בראשית לבלע את יונה:

יט. מצרה לי. הלמ"ד רפה בכל סת"י, וכן הוא בירושלמיים וברוב הדפוסים, כי אין בו דין אתי מרחיק, כי ה"א שרשית, כי היא סימן הנקבות, וכמו חרה לך דלקמן (פס' מל): [כד. את יי' זכרתי. תרגומו פלחנא דיי' אדכרתי' ר"ל הזכרתי וזירתי בני אדם לעבודת יי'. ואין פשוטו כמשמעו. יפ"ה]:

וְזָמִין יְיָ נֹנָא רַבָּא. לְמַבְלַע יְת יוֹנָה. וְהָוָה יוֹנָה בְּמַעֲיָא דְנוֹנְתָא.
תְּלַתָּהּ יוֹמִין וּתְלַתָּהּ לַיְלוּן: יח וַיִּתְּפַלֵּל יוֹנָה אֶל־הוָה
אֱלֹהֵיו מִמְּעַי הַדְּגָה: וְצָלִי יוֹנָה. קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיהָ מִמַּעֲיָא
דְנוֹנְתָא: יט וַיֹּאמֶר קָרָאתִי מַעֲרָה לִי אֶל־הוָה
וַיַּעֲנֵנִי מִבְּטֶן שְׂאוּל שְׁוַעֲתִי שָׁמַעְתָּ קוֹלִי: וַאֲמַר.

צְלִיתִי. מְדַעַקְתָּ לִי. קָדָם יְיָ וְקָבִיל צְלוֹתִי. מֵאַרְעִית תְּהוֹמָא. בְּעִיתִי עֲבַדְתָּא בְּעוֹתִי:
כ וַתִּשְׁלִיכֵנִי מִצּוֹלָה בְּלִבָּב יַמִּים וְנִהַר יִסְבְּבֵנִי כַּלְמִשְׁפָּרִיָּה
וַגְּלִיָּה עָלַי עֲבָרוּ: וּרְמִיתֵנִי לְעַמְקָא בְּלָבָא דִּימָא. וְנִהַרָא סְחוֹר סְחוֹר לִי כַּל
נְחֻשׁוֹלָהּ דִּימָא וְגִלְוָהּ עָלַי עָדוּ: כא וַאֲנִי אֲמַרְתִּי נִגְרַשְׁתִּי מִנְּגַד עֵינַיָּה אֲיָ
אוֹסִיף לְהַבִּיט אֶל־הַיִּכָּל קְדֵשְׁךָ: וַאֲנָא אֲמַרִית. אֲתַרְכִּית מִן קָדָם מִימְרָךְ. בְּרַם
אוֹסִיף לְאַסְתְּפְּלָא לְהַיִּכָּל דְּקִדְשְׁךָ: כב אֲפֹפּוֹנֵי מַיִם עַד־נַפְשׁ תְּהוּם יִסְבְּבֵנִי
סוּף חֲבוּשׁ לְרֵאשִׁי: אֲקַפּוֹנֵי מֵיָא עַד מוֹתָא. תְּהוֹמָא סְחוֹר סְחוֹר לִי. ימָא דִּסוּף
תְּלִי עֵיל מִן רֵישִׁי: כג לְקַצְבֵי הָרִים יִרְדְּתִי הָאָרֶץ בְּרַחֲיָה בְּעַדִּי לְעוֹלָם
וַתַּעַל מִשְׁחַת חַיִּי יְהוָה אֱלֹהֵי: לְעַקְרֵי טוּרְיָא נַחְתִּית. אַרְעָא. נְגִדַת בְּתַקְפָּא
עֵיל מְנִי עֲלָמִין. וְאַת קָרִיב קְדָמְךָ לְאַסְקָא מִחַפְּלָא חַיִּי יְיָ אֱלֹהֵי: כד בְּהַתְּעַטָּף עָלַי
נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה זְכַרְתִּי וַתִּבּוֹא אֵלַי תְּפִלָּתִי אֶל־הַיִּכָּל קְדֵשְׁךָ:
בְּאַשְׁתַּלְהִיּוֹת עָלַי נַפְשִׁי. פְּלַחְנָא דֵי יְיָ אֲדַכְרִית. וְעֵלַת לְקַדְמְךָ צְלוֹתִי לְהַיִּכָּל דְּקִדְשְׁךָ:

ביאור המילות

(יט) מבטן שואל. ר"ל מעומק הקצר: שועתי. ענין עקפה, כמו הקשיצה לקול שועי (תלים ט): (כ) מצולה. כן יקרא עומק המים, וכן השלכת צמנולות (עזרא שני ט): בלבב. ר"ל בחזק, והוא לשון מושאל על כי הלצ הוא החזק מצעלי חיים: משבריד. כן יקראו גלי הים, ע"ש שנראה כשוצרים את הים וחוזרים ונשזרים, וכן משזרים יחטאו (איוב מה). וכפל המלה בשמות נרדפות ואמר וגלך, וכן אדמת עפר (דניאל יב): (כא) נגרשתי. מלשון גירושין: להביט. לראות: (כב) אפפוני. ענין הקפה וסיבוב, כמו אפפו עלי רעות (תלים מ): תהום. עומק הים: סוף. מין דשא הגדל צמים, וכן קנה וסוף קמלו (ישעיה ט): חבוש. ענין קשירה, כמו ולנשצרת לא חשחשם (יחזקאל ז): (כג) לקצבי. ענין אחרית וסוף, והוא מלשון ויקצב עץ (מל"ב ו), כי אחרית דבר החמוך הוא במקום שנחמך: בריחיה. מלשון ברית, והוא כעין מטה המושם לרומז השער לסגרו: בעדי. כנגדי, וכן וסגרת הדלת בעדך (שם ז): משחתי. ענין צור ופחירה, כמו שחחם נחפש (יחזקאל ט): (כד) בהתעטף. מלשון עטיפה ולציסה. כי כשהאדם צרה, הוא מעונה וכפוף, כאלו מעוטף קלמו בצמתו, וכן העטופים צרעב (איכה ז):

כה מִשְׁמְרִים הַבְּלִיּוֹת חֲסִדִים יְעֹזְבוּ: לָא כְעִמְמִיא
 פְּלַחֵי טַעֲוֹתָא דְמֵאַתְר דְּמִתּוּטְב לְהוֹן לִית אֲנּוּן יְדַעִין: כו וְאֲנִי
 בְּקוֹל תּוֹדָה אֲזַבְּחָהּ לָךְ אֲשֶׁר נִדְרָתִי אֲשַׁלְּמָה

יְשׁוּעָתָה לַיהוָה: וְאֲנָא. בְּקָל תְּשַׁבְּחַת אוֹדָאָה קָרַפְנִי אֲקָרִיב גְּדַמְךָ. וְנִזְרִית
 אֲשֶׁלִּים. פְּרָקוֹן נִפְשֵׁי בְּצִלוֹן גְּדָם יְנִי: ד
 וְיֵאמֹר יְנִי לְנוּנָא. וּפְלֹט יַת יוֹנָה לְיִבְשֶׁתָּא: פ

כה וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יוֹנָה שְׁנִיַּת לְאָמֹר: וַהֲוֵה פִתְגָם נְבוּזָאָה מִן גְּדָם
 יְנִי עִם יוֹנָה תְּנַיְנוּת לְמִימְר: כט קוּם לָךְ אֶל־נִינּוּה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא
 אֶל־יְהוָה אֶת־הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אָנֹכִי דִבַּר אֶל־יָךְ: קום. אִיזִיל לְנִינּוּה קָרְפָּא

רְבָתָא. וְאַתְנַפֵּי עֲלֵהּ יַת נְבוּזָאָתָא. דְּאֲנָא מִמְּלִיל עַמְד: ל וַיִּקְּם יוֹנָה וַיִּלְךָ אֶל־
 נִינּוּה כַּדְּבַר יְהוָה וְנִינּוּה הִיתָה עִיר־גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים מִהַלְךָ
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים: וְקָם יוֹנָה. וְאִזִּל. לְנִינּוּה כְּפִתְגָמָא דִּישִׁי. וְנִינּוּה. הָוֵה קָרְפָּא רְבָתָא

גְּדָם יְנִי מִהַלְךְ תְּלַתָּה יוֹמִין: לא וַיַּחַל יוֹנָה לָבוֹא בְּעִיר מִהַלְךָ יוֹם אֶחָד
 וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר עוֹד אַרְבַּעַיִם יוֹם וְנִינּוּה נְהַפְּכָת: וְשָׂרֵי יוֹנָה לְמִיעַל
 בְּקָרְפָּא. מִהַלְךְ יוֹמָא חַד. וְאַכְרִיז וְאָמֵר. בְּסוּף אַרְבַּעַיִן יוֹמִין וְנִינּוּה מִתְּהַפְּכָא:

לב וַיֹּאמְרֵינוּ אַנְשֵׁי נִינּוּה בְּאֱלֹהִים וַיִּקְרָאוּ־צוּם וַיִּלְבְּשׁוּ שֹׁמְרִים
 מִגְּדוֹלָם וְעַד־קִטְנֵם: והימינו. אַנְשֵׁי נִינּוּה בְּמִימְרָא דִּישִׁי. וּגְזֵרוּ צוּמָא וּלְבִשׁוּ סְקִין
 מִרְבְּהוֹן וְעַד זְעִירְהוֹן: לד וַיִּגַּע הַדְּבָר אֶל־מֶלֶךְ נִינּוּה וַיִּקָּם מִכֶּסֶּאוֹ וַיַּעֲבֵר

אֶדְרֵתוֹ מֵעַלְיוֹ וַיִּבֶס שֵׁק וַיֵּשֶׁב עַל־הָאֶפֶס: ומטא פִתְגָמָא לְוֹת מִלְפָּא
 דְּנִינּוּה. וְקָם מְפָרְסֵי מִלְכוּתִיהָ. וְאַעֲדֵי לְבוּשׁ יְקָרִיָּה מִנְיָה. וְאַתְפְּסֵי סְקָא וַיְתִיב עַל קִטְמָא:

מדרשי תימן

לא. עוד ארבעים יום. יעני ארבעין סנה. ודאלך אנה תנבא עליהם בחלול אלנקמה, כמי קאל ונינוה כברכת מים מימי היא
 והמה נסים עמדו עמודו ואין מפנה. דאלך פי אלכבאר [=ר"ל ארבעים שנה. היינו שנתנבא עליהם שתקיים הנקמה, כמו שנא' ונינוה
 כברכת מים מימי היא והמה נסים עמדו עמודו ואין מפנה (מוס 3). וזה בגדולים]: ונינוה נחפכת. יעני תזול מן מעציה אלי טאעה, וכדאלך
 כאן, והו קו' ויאמינו אנשי נינוה באלהים [=ר"ל תתרחק מההתמרדות אל המשמעת, וכן היה, והוא אומר ויאמינו אנשי נינוה באלהים]:

[לד. אל־ירעו. תיבת אל בדרכו. יפ"ה]: לו. ונחם האלהים. החי"ת בפתח: לו. אשר דבר לעשות להם. תיבת דבר במארכה לא בתביר בכל ספרי תימן: טל. אנה. מלרע:

לד וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר בְּנִינֹהַ מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וַיְגַדְלֵנוּ
לֵאמֹר הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבֶּקֶר וְהַצֹּאן אֵל-
יִטַּעְמוּ מֵאוֹמָה אֲלִירְעוּ וּמִים אֲלִישָׁתוּ: וְאַכְרִיזוּ.

וַאֲמַר בְּנִינֹהַ. מְגִזֵּרֶת מִלְפָּא. וּרְבִרְבְּנוּהִי לְמִימַר. אֲנָשָׁא וּבַעֲרָא תוֹרִי וְעָנָא. לָא יִטַּעְמוּן
מִדַּעַם. לָא יִרְעוּן וּמִפָּא לָא יִשְׁתּוּן: לה וַיִּתְּכֶסּוּ שִׁקִּים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה
וַיִּקְרְאוּ אֶל־אֱלֹהִים בְּחִזְקָה וַיִּשְׁבּוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה וּמִן-
הַחֲמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם: וַיִּתְּכֶסּוּן סְקִין. אֲנָשָׁא וּבַעֲרָא. וַיִּצְלוּן קָדָם יְיָ בְּתַקוּף.
וַיִּתּוּבּוּן. גְּבַר מְאֹרְחָהּ בְּשִׁתָּא וּמִן חֲטָפָא דְּבִידִיהוּן: לו מִיִּזְדַּע יָשׁוּב וְנָחַם
הָאֱלֹהִים וְשָׁב מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְלֹא נִאֲבָד: מן יָדַע דָּאִית בִּידִיהַ חוֹבִין
יָתוּב מִנְהוּן. וַיִּתְּרַחַם עָלְנָא מִן קָדָם יְיָ. וַיִּתּוּב וּמִתְּקוּף רְגִיזִיהַ וְלָא נִיבַד: לו וַיִּרְא
הָאֱלֹהִים אֶת־מַעֲשֵׂיהֶם כִּי־שָׁבוּ מִדְּרָכָם הַרְעָה וַיִּנָּחֶם הָאֱלֹהִים
עַל־הַרְעָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת־לָהֶם וְלֹא עָשָׂה: וּגְלוּן קָדָם יְיָ עוֹבְדִיהוּן.
אַרִי תָבוּן מְאֹרְחָתְהוּן בִּישְׁתָּא. וְתָב יְיָ. מִן בְּשִׁתָּא דְּמִלִּיל לְמַעַבְד לְהוּן וְלָא עָבַד:
לה וַיִּרַע אֱלֹהִים רָעָה גְּדוֹלָה וַיַּחַר לוֹ: וּבֵאִישׁ לְיוֹנָה בִּישָׂא רַבָּא וּתְקִיף
לִיהַ: טז וַיִּתְּפִלֵּל אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אַנְּהָ יְהוָה הֲלוֹאֲנִי דְּבָרִי עַד-
הַיּוֹתִי עַל־אֲדָמָתִי עַל־פְּנֵי קַדְמָתִי לְבָרַח תִּרְשִׁישָׁה כִּי יָדַעְתִּי
כִּי אַתָּה אֱלֹהִים וְרַחֵם אֶרְךָ אַפְּיִם וְרַב־חֶסֶד וְנָחֶם עַל־הַרְעָה:

מדרשי תימן

לה. ויִתְּכֶסּוּ שִׁקִּים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה. יעני אנהם תאבו גמיעהם אלכאץ ואלעאם. וקיל אנהם אכדו אולאד בהאימהם ואטפאלהם ופצלו בינהם ובין אמאתהם, פכאנו הולאי יצרכו עלי אולאדהם והולאי יצרכו עלי גִּדְאָהֶם, כקולה מה נאנחה בהמה נבוכו עדרי בקר, יעני תחיירת קטוע אלבקר, מן מעני נבוכים הם [=ר"ל שְׁפָלָם שבו בתשובה, הנכבד והפשוט. וי"א שהם לקחו את בני בהמותיהם והפרידו ביניהם ובין אמותיהם, והיו הללו צועקים לילדיהם, והללו צועקים למוזנותיהם, כאמרו מה נאנחה בהמה נבוכו עדרי בקר (יזאל 6), כלומר נבוכו מהפרדת הבקר, כמו נבוכים הם (שמות יד)]: ויקראו אל אלהים בחזקה. יעני אנהם תאבו בכלפה עצומה לחל מא הם עליה מן אלאלאף ואלתרבייה עלי אלאפעאל אלקדימה, מִתַּל עֵז וְצִלְאָמָה וְאֵלֶזְנָא וְאֵלֶקְתֵּל וְגִיר דְּאֶלְךְ, והו קו [=ר"ל ששבו במאמץ גדול בגלל שכבר היו מוטבעים בזה בגלל המנהג וההרגל במעשיהם הראשונים, כגון ע"ז וצלמים וזנות ורציחה וזולתם, והוא אומר] וישוּבוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה וּמִן חֲמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם:

וְצִלִי קָדָם יְיָ וְאָמַר. בְּכַעַן יְיָ הֲלֹא דִין פְּתַגְמִי. עַד דִּהְיִיתִי קַיִים
עַל אַרְעֵי. עַל פִּינְי אֹחִיתִי לְמַעַרְק לִימָא. אָרִי יִדְעָנָא. אָרִי אַתָּה

מג. וימן יי. תי' השם בגעיא
[זהו מקום יחיד בנביאים שבאה תי'
השם בגעיא. מכאן תראה כמה גדול
כח דקדוקו של רבינו. יפ"ה]:

אַהֲא חֲנָנָא וְרַחֲמָנָא. מֵרַחֵיק רְגִזַּן וּמְסַגֵּי לְמַעַבְד טָבוּן אַ וּמְתִיב מִימְרִיחַ מְלֵאֲיָתָאָה בְּשָׂאָה:
מ וְעַתָּה יְהוָה קַחֲנָא אֶת־נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי:

וּכְעַן יְיָ. סב כְּעַן יָת נַפְשִׁי מִנִּי. אָרִי אַ טָב דְעָמוּת מְדַאֲיָחִי: ס מא וַיֹּאמֶר
יְהוָה הִהִיטָב חַרְהָ לְךָ: וַאֲמַר יְיָ הִלְחַדְתָּ תְּקִיף לְךָ: מַב וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן־
הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לְעִיר וַיַּעַשׂ לּוֹ שָׁם סִפָּה וַיֵּשֶׁב תַּחְתְּלֵיהָ בַּצִּל
עַד אֲשֶׁר יֵרְאֶה מֵהִיחֵיהָ בְּעִיר: וּנְפַק יוֹנָה מִן קַרְתָּא. וַיְתִיב מִמְדַּנַּח

לְקַרְתָּא. וְעַבְד לִיהַ תַּמָּן מְטֻלְתָּא. וַיְתִיב תַּחֲוֹתַהּ בְּטוּלָא. עַד דִּיחֲזִי אַ מָא יְהִי בְּסוּף קַרְתָּא:
מב וַיִּמָּן יְהוָה אֱלֹהִים קִיקְיוֹן וַיַּעַל מַעַל לְיוֹנָה לְהִיזוֹת צִל
עַל־רֵאשׁוֹ לְהַצִּיל לּוֹ מִרַעַתּוֹ וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל־הַקִּיקְיוֹן שְׂמִיחָה
גְדוֹלָה: וְזָמִין יְיָ אֱלֹהִים. קִיקְיוֹן. וּסְלִיק עֵיל מִן יוֹנָה. לְמַהוּי טוּלָא עַל רִישִׁיחָ.

לְאַגְנָא לִיהַ מִבְּשִׁתִּיחָ. וַחֲדֵי יוֹנָה אַ עַל קִיקְיוֹן חֲדוּא רַבָּא: מד וַיִּמָּן הָאֱלֹהִים
תּוֹלַעַת בְּעֵלּוֹת הַשַּׁחַר לְמַחְרַת וַתִּי אֶת־הַקִּיקְיוֹן וַיִּבְּשׁ: וְזָמִין יְיָ
תּוֹלַעַתָּא. בְּמַסַּק צַפְרָא בְּיוֹמָא דְבְּתְרוּהֵי וּמַחַת יָת קִיקְיוֹן וַיִּבְּשׁ: מה וַיְהִי כַּזְרִיחַ
הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּמָּן אֱלֹהִים רִיחַ קָדִים חֲרִישִׁית וַתִּי הַשֶּׁמֶשׁ עַל־

רֵאשׁ יוֹנָה וַיִּתְּעַלְּף וַיִּשְׂאֵל אֶת־נַפְשׁוֹ לְמוֹת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי
מִחַיִּי: וַהֲוֵה כְּמַדְנַח שְׂמֵשָׁא. וְזָמִין יְיָ. רִיחַ קְדוּמָא שְׂתִיקְתָּא. וּטְפַחַת שְׂמֵשָׁא. עַל
רִישָׁא דִּיוֹנָה וְאַשְׁתַּלְּהֵי. וּשְׂאִיל יָת נַפְשִׁיחָ לְמַמַּת. וַאֲמַר אַ טָב דְעָמוּת מְדַאֲיָחִי:

מדרשי תימן

כו. קח נא את נפשי ממני. ידל מן דאלך אן כאן יונה תלמיד אליהו על אלסל, למא קאל פי אליהו קח נפשי, כדאלך קאל פי
יונה קח נפשי. ודכר יונה אלמות והו קו טוב מותי מחיי, ואליהו לם יזכרה, יעלמנא אן אליהו גיר מאית ויונה סימות. פהדא
מעני אכתלאף אלקולין [= דבר זה מורה שהיה יונה תלמידו של אליהו ע"ה, לפי שנא' באליהו קח נפשי (מל"א ט), כך נאמר ביונה קח נפשי. והזכיר
יונה את המות והוא אומר טוב מותי מחיי, ואליהו לא הזכירו, בא ללמדנו שאליהו אינו בר מיתה, ויונה עתיד למות. וזו סיבת חילופי שני המאמרים]:
כו. קיקיון. קיל אנה שגר אלכרוע, והו אלדבא, לאנה יצמר סרע [= "א שהוא שיח אלכרו"ע והוא אלדב"א, כי הוא ממחר לכמוש]:

מח. משתים עשרה רבו. השוא שבש"ן נח ואף שיש געיא במ"ם, בעבור שהתיבה בטעם מקף. והתי"ו דגש. עיין במחברת התיגאן: [מט. מי אל כמוך. מסיימין ההפטרָה בשלשה פסוקים אלו מסוף ספר מיכה, לפי שהם יפים לענין ונאים לבנין כיון שזכר בהם ענין סליחת עון ומחילת פשע שהוא ענין היום. יפ"ה]:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יוֹנָה הַהֵיטֵב חָרָה לְךָ
עַל־הַקִּיקְיוֹן וַיֹּאמֶר הֵיטֵב חָרָה לִי עַד־מוֹת:
וַאֲמַר יְיָ לְיוֹנָה. הֲלֹחֲדָא תְקִיף לְךָ עַל קִיקְיוֹן. וַאֲמַר לַחֲדָא
תְקִיף לִי עַד מוֹתָא: מו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶתְּהָ חֲסֵתָ עַל־
הַקִּיקְיוֹן אֲשֶׁר לֹא־עִמְלָתָ בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתּוֹ שֶׁבַךְ

לִילָה הִיָּה וּבֶן־לַיְלָה אָבֵר: וַאֲמַר יְיָ. אֵת חֲסֵתָא עַל קִיקְיוֹן. דְּלֹא עֲמַלְתָּא
בֵּיהּ וְלֹא רַבִּיתְהִי. דְּבִלְיָא הֲדִין הָוָה וּבִלְיָא אַחַרְנָא אָבֵד: מח וַאֲנִי לֹא אֲחוּס
עַל־נִינוּהָ הָעִיר הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר יִשְׁכְּבֶהָ הַרְבֵּה מִשְׁתִּים עֶשְׂרֵה רְבוֹ
אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּ בֵּין־מִינוֹ לְשִׁמְאֵלוֹ וּבַהֲמָה רַבָּה: וַאֲנָא לֹא אֲחוּס.
עַל נִינוּהָ קַרְתָּא רַבְתָּא. דְּאִית בֵּיהּ. סְגִי מִתְרַתָּא עֲסָרֵי רַבּוֹן אַנְשָׂא. דְּלֹא יָדַע בֵּין
יְמִינִיהָ לְסַמְלִיהָ. וּבַעֲרָא סְגִי: כ מִיֵּאֵל כְּמוֹן נִשְׂא עֹז וְעֵבֶר עַל־
פְּשַׁע לְשִׂאֲרֵית נַחֲלָתּוֹ לֹא־הֶחְזִיק לְעַד אַפּוֹ כִּי־חַפֵּץ חֶסֶד הוּא:
לִית פֶּר מִןְךָ אֵת הוּא אֵלֵהּ. שְׂבִיק לְעֹזִין וּמַעֲבֵר עַל חוּבִין. לְשִׂאֲרָא דְאַחַסְנִיתִיהּ.
לֹא מוֹרִיד לְעַלְמִין רַגְזִיהָ אָרִי רְעִי לְאִיטְבָּא הוּא: נ יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יְכַבּוֹשׁ
עֹנֹתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצּוֹלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם: יתוב מימריה לרחמא
עֲלֵנָּא. יכבוש על חובנא ברחמתייה. וירמי לְעַמְקֵי יַמָּא כָּל חַטָּאי יִשְׂרָאֵל: נא תתן
אֲמַת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתְּרָנוּ מִיָּמֵי קְדָם:
תתן קשטי יעקב לבנוהי כמא דקיימתא ליה בבית יא. טבות אברהם לזרעיה בתרוהי
כמא דקיימתא ליה בֵּין בְּתֵרְיָא. תדכר לנא עקידת יצחק דאתעקד על מדבתא קדמך.
תַּעֲבִיד עֲמָנָא טְבוּןָא דְקִיִּימְתָא לְאַבְרָהָמָא מִיּוֹמֵי קְדָם:

מדרשי תימן

ממ. מי אל כמוך נושא עון. אמר ה' חנניה ור' אלעאי, בשעה ששוקלין עונות אדם וזכיותיו בכפות מאזנים עונות מכאן וזכיות מכאן, הקב"ה מטה כלפי זכות וחוטף שטר אחד משלעונות, ומיד הזכיות מכריעות, שנ' נושא עון. אמר ר' אבהו, אין שכחה לפני הקב"ה, ובשביל ישראל כביכול הוא נעשה שחקן. ומה טעם, מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע: נא. תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. כל טובות העולם אינן באין אלא בזכות האבות. הקב"ה יזכינו וכל ישראל: